

אמהות בהורות משותפת במודל משפחתי הטרן-גי: האומנם ליהנות מכל העולמות?

אלה בן-נון, צילה טנא

חלק מהמודלים הקיימים. המודל ההולך ומתפשט בארץ בשנים האחרונות הוא מודל שבו אישה הטרנסקסואלית וגבר הומוסקסואל בוחרים ליצור שותפות בהורות ללא נישואין (סגל-אנגלצ'ין ועמיתים, 2010). בהעדר מינוח מקובל בספרות למשפחות אלו, הטביעו סגל-אנגלצ'ין, אררה וצוויקל (Segal-Engelchin, Erera & Cwikel, 2005) את המונח משפחות הטרן-גי לתיאור התופעה.

סטטוס המשפחה הפוסט-מודרנית בעולם ובישראל

רוב החברות בעולם מציבות ערך גבוה למוסד הנישואין ותופסות אותו כמי שמספק את הסביבה הטובה ביותר לגדל בה ילדים וכמודל משפחתי המהווה סמל ליציבות. אולם בארבעת העשורים האחרונים ניתן לראות כי חלו שינויים רבים במבנה המשפחה המסורתית. כיום ניתן לראות מגוון דפוסים משפחתיים חלופיים דוגמת "זוגרות" (Cohabitation), משפחות שבראשן זוגות חד מיניים, הורות יחידנית והורות משותפת ללא נישואין, דוגמת משפחות הטרן-גי שנסקור במאמר זה. שינויים אלו במבנה המשפחה זכו לכינוי "המשפחה הפוסט משפחתית", שהיא פועל יוצא של רוחות חדשות שהחלו מנשבות בשנות ה-60 של המאה ה-20. אלו העלו חששות באשר ליציבות המשפחה ואף באשר לערכי המשפחה, והובילו למחקרים רבים בתחום המשפחה (נבו, 2015). על פי הקר (2012), העיסוק במשפחה בת ימינו מרתק משום שאנו חיים בעידן שבו המגוון המשפחתי הוא הרב ביותר בהיסטוריה האנושית. רבגוניותן של המשפחות בחברה הפוסט-מודרנית הושפעה ממספר תהליכים: הפרדה בין נישואין ופריון (מוסד הנישואין ומוסד ההורות), ניתוק ההורות החברתית מההורות הביולוגית (פריון) וניתוק שותפות

במהלך העשורים האחרונים זוהתה עלייה ניכרת בתופעת האמהות ללא נישואין במרבית הארצות המערביות, הבולטת במיוחד בקרב נשים משכילות מן המעמד הסוציו-אקונומי הבינוני-גבוה הנמצאות בסוף שנות ה-30 או תחילת שנות ה-40 לחייהן (סגל-אנגלצ'ין, אררה וצוויקל, 2010). זהו אחד הביטויים לכך שהמשפחה המסורתית, המורכבת מזוג הטרנסקסואלי נשוי וילדיהם הביולוגיים, הופכת לדפוס אחד מתוך מגוון רחב של דפוסים חלופיים לתא המשפחתי. אחד מהדפוסים החלופיים הללו נקרא "הורות משותפת" (co-parenting).

מצד אחד, הגדרות מסורתיות קרסו והן אינן מסדירות עוד את חיי המשפחה, אולם מצד שני, עדיין לא גובשו דפוסי התנהגות משפחתיים חדשים

המושג "הורות משותפת" הוא מושג חדש למדי, המגדיר מערכת יחסים עניינית בין גבר ואישה שאף שאינם בני זוג ואינם מנהלים משק בית משותף, החליטו להיות יחד הורים ביולוגיים לילד משותף. הסטטוס של הורה בהורות כזאת נוצר מתוך החלטה מודעת ומתוכננת מראש, ושני ההורים הביולוגיים, לעיתים בשיתוף של בני זוגם, נוטלים על עצמם את האחריות ההורית המלאה על ילדם המשותף (כהן-ארקין, 2011). קיימים מודלים שונים של הורות משותפת, לדוגמא: אישה הטרנסקסואלית וגבר הטרנסקסואל, זוג הומוסקסואלים ואישה לסבית או זוג לסביות וגבר הומוסקסואל. אלו רק

אלה בן-נון, MA, MBA, היא מגשרת ויועצת למשפחה, אם בהורות משותפת וממקימות המיזם החברתי "כלבים שעושים טוב" – התערבות טיפולית בעזרת כלבים במשפחות עם ילדים על הספקטרום.

צילה טנא היא פסיכולוגית חינוכית מדריכה.

רכיבים ישנים וחדשים. הן נוצרות מתוך רצון להתנסות, המעורר מצידו אי ביטחון וגעגועים לביטחון ויציבות, ונעות קדימה ואחורה לתוך עתיד בלתי ברור" (סטייסי אצל פאר, 2014, עמ' 11).

על פי פאר (2014), המשפחה הישראלית אמנם עוברת שינויים בכיוון הפוסט-מודרני, אולם שינויים אלו הם איטיים בהשוואה ליתר מדינות המערב. אל מול עמים אחרים, הישראלים עדיין מתחננים יותר, יולדים יותר, מתגרשים פחות ומייחסים ערך רב לנישואין ולמשפחה. פרס וכץ (אצל פאר, 2014) תולים את המצב הזה בכמה תכונות של החברה הישראלית, בהן: אופייה המסורתי של החברה הישראלית הנובע מכוחן של המפלגות הדתיות בישראל, המלחמות המחזקות את המשפחה בכך שמחזקות אידיאולוגיה פמיליסטית המייחסת ערך גבוה למשפחה, הפיקוח החברתי הרב על המשפחה הנובע ממימדיהן המצומצמים יחסית של הקהילות ושל הארץ כולה. לגורמים אלה אפשר להוסיף את אופי החברה הישראלית כחברת הגירה, המעודדת נישואים ומשפחתיות.

בישראל, נשמרת המשפחתיות (Familism), והיא אחד המאפיינים המרכזיים של החברה הישראלית. ניתן להגדיר משפחתיות על פי מרכזיות המשפחה הנורמטיבית בחיי הפרט והכלל. בהקשר זה, הנישואין מובנים בתור המסגרת הלגיטימית להבאת ילדים לעולם, קרי - הילדים הם יסוד הנישואין. כאשר המשפחתיות היא ממוסדת כמו בישראל, המשפחה היא עניין ציבורי-פוליטי מובהק, ורק לאחר מכן עניין פרטי-אישי. בישראל, בניגוד לעולם, מסגרת המשפחה וגבולותיה עדיין מוגדרים היטב, והמשפחתיות מכוננת יום-יום כבסיס לסדר החברתי וכנכס לאומי (פוגל-ביזאוי, 1999).

הורות משותפת כמודל משפחתי חלופי למשפחה המסורתית

כיום קיימים ערוצים שונים שבאמצעותם נשים יחידניות יכולות להפוך לאמהות, כגון יחסי מין שלא במסגרת זוגיות, אימוץ, הורות משותפת ותרומת זרע, ידועה או אנונימית. שונות זו מתבטאת במידת המעורבות ההורית של האב הביולוגי בחיי הילד (נבו, 2015). המושג "הורות משותפת" (co-parenting) הוא מושג חדש יחסית המגדיר מערכת יחסים עניינית בין גבר ואישה שאינם בני זוג ואינם מנהלים משק בית

לחיים משותפות למשק הבית - כך ניתן לנתק את ההורות ממשק הבית המשותף כבדוגמא של שותפים לחיים בצורת "יחד-אבל-לחוד" (Living-Apart-Together). בשלהי המאה ה-20 התחוללה "המהפכה" של המשפחה הפוסט-מודרנית. המאפיינים המרכזיים של מהפכה זו הם האינדיבידואליזציה והדמוקרטיזציה של המשפחה, חוסר יציבות ושבריריות מבנית, אשר מאפשרים לגבר, לאישה ולילדים אפשרויות שונות ומגוונות של חיי משפחה, אולם גם קונפליקטים, חוסר יציבות וחוסר ודאות לגבי מהות המשפחה בהווה ובעתיד (פוגל-ביזאוי, 1999).

על פי אולריך בק ואלזבת בק-גרנשהיים (אצל הקר,

2012), בתחום חיי המשפחה אנחנו נמצאים בעידן של "No longer but not yet". מצד אחד, הגדרות מסורתיות קרסו והן אינן מסדירות עוד את חיי המשפחה, אולם מצד שני, עדיין לא גובשו דפוסי התנהגות משפחתיים חדשים. המשפחה היא בבחינת חלל הפתוח להגדרות שונות או להעדר הגדרה. נשים וגברים חשופים לפסיפס של אפשרויות לזהויות משפחתיות והם נדרשים לייצר תקנים חדשים בעולם מבלבל.

חוקרות פמיניסטיות רבות מזהות את אמצע המאה ה-20 כנקודת המפנה בהיסטוריית המשפחה בחברה המערבית. על פי סטייסי (אצל פאר, 2014), המשפחה המודרנית הנצחית כביכול, נתגלתה כבת חלוף כשהחלה להפוך פחות נפוצה בשנות ה-60 של המאה ה-20. היא מתארת את המשפחה הפוסט-מודרנית באופן שמבטא את הגיוון העצום בצורותיה: "משפחה פוסט מודרנית אינה עוד מודל בעל תכונות מוגדרות של חיי משפחה, בדומה למודל המשפחה המודרנית. משפחות מערביות היום הן הדבקות מאולתרות של

בני זוגם, ההורים הלא ביולוגיים, נותרים חסרי מעמד. ברוב המדינות המערביות נפוצים מודלים שעל פי רוב מכילים התקשרות בין הומוסקסואלים ללסביות (כהן-ארקין, 2011).

על פי ג'דוה ועמיתים (Jadva et al., 2015), "הורות משותפת אלקטיבית" היא נפוצה יותר בקרב הומוסקסואלים ולסביות וקיימת זה שנים רבות. עם זאת, לאחרונה חלה עלייה בהסדרי הורות משותפת בין הומוסקסואלים ונשים הטרוסקסואליות. ג'דוה ועמיתים מציינים עלייה בשימוש באתרי אינטרנט גלובליים ייעודיים ליצירת קשר בין אינדיבידואלים אשר מעוניינים לפגוש אנשים עם מטרה זהה – להיות הורים ביולוגיים לילד משותף. אתרים אלו הפכו את תופעת ההורות המשותפת האלקטיבית לנגישה למספר רב של אנשים, והם אינם מוגבלים עוד רק לאוכלוסיית להט"ב (לסביות, הומואים, טרנסג'נדרים וביסקסואלים).

הורות משותפת כמושג פסיכולוגי המייצג שותפות הורית

על פי מיי, צ'יי ובורוס (May, Chai & Burrows, 2017), למרות שלילדים יש מערכות יחסים דיאדיות עם כל אחד מהוריהם, הם גם מפתחים מערכות יחסים טריאדיות חשובות עם השותפות של הוריהם (שותפות הורית). תיאורטיקנים וחוקרי משפחה במגוון רב של תרבויות אימצו את המושג "הורות משותפת" כדי לתאר מערכת יחסים ייחודית הפועלת בין הורים, שעובדים ביחד בגידול ילדיהם. בעוד שיש פעולה ותגובה הדדית

משותף, אך החליטו להיות יחד הורים ביולוגיים לילד משותף. הסטטוס של הורה בהורות כזאת נוצר מתוך החלטה מודעת ומתוכננת מראש, כאשר שני ההורים הביולוגיים, לעיתים בשיתוף של בני זוגם, נוטלים על עצמם את האחריות ההורית המלאה על ילדם המשותף (כהן-ארקין, 2011). ג'דוה, פרימן, טרנפילד וגולומבוק (Jadva, Freeman, Tranfield & Golombok, 2015) אף מדייקים ומכנים תופעה זו "הורות משותפת אלקטיבית" (elective co-parenting) על מנת לבדל את התופעה מהמושג "הורות משותפת", מושג שמשמשים בו בספרות הפסיכולוגית לתיאור המידה שבה הורים משתפים פעולה בגידול ילדיהם, בעיקר אחרי גירושין.

משפחות הטרו-גיי מהוות שילוב ייחודי של מאפיינים של משפחות מסורתיות ומשפחות לא מסורתיות בכך שיש בהן מאפייני מפתח הקיימים בשלושה דפוסים משפחתיים: משפחה מסורתית דו-הורית, משפחה חד-הורית של אמהות מבחירה ומשפחה לאחר גירושין

המודל "הורות משותפת" עשוי להתקיים בשלושה מבנים הוריים, כאשר כל אחד מהם מכיל מספר שונה של דמויות:

1. מבנה "דו-הורי" – נוצר על ידי התקשרות בין גבר לאישה (בשילובים אפשריים שונים: אישה הטרוסקסואלית וגבר הומוסקסואל או הטרוסקסואל, גבר הומוסקסואל ואישה לסבית ועוד), כאשר שניהם אינם חיים בזוגיות.
2. מבנה "תלת-הורי" – משולש הורי שנוצר בעקבות ההתקשרות בין זוג בני אותו המין לבין הורה נוסף מהמין השני, אשר אינו חי בזוגיות. (הורה זה יכול להיות הומוסקסואל או הטרוסקסואל).
3. מבנה "מרובע-הורי" – מבנה שנוצר במצבים שבהם ההתקשרות נעשית בין זוגות הומוסקסואלים לזוגות לסביות. בעוד מעמדם החוקי והחברתי של ההורים הביולוגיים איתן ויציב במודל הורי זה, נמצא כי

מסוימים, הורות משותפת במובן הפסיכולוגי התפרשה כתומכת במערכת יחסים של נישואין. עם זאת, שותפים להורות משותפת במובן הפסיכולוגי אינם צריכים להיות בני זוג נשואים, ולמעשה, כשבוחנים תופעה זו באופן גלובלי, הם לעיתים קרובות לא נשואים. כך במקרה של אמהות וסבתות או אמהות ודודות החולקות הורות, ללא דינמיקות של נישואין, או במקרים של זוגות שהתגרשו. גם במשפחות של זוגות נשואים, הקישור בין מערכות ההורות המשותפת במובן הפסיכולוגי והנישואין הוא לא בהכרח ישר ופשוט (McHale, Kuersten-Hogan & Rao, 2004).

ברית חזקה של שותפות הורית (במובן הפסיכולוגי) מערבת מטרות משותפות, חוויה אישית של תמיכה, הצהרה וביטחון בהתנהלות של השותף להורות המשותפת, וכן עקביות בין המטרות המשותפות של שני ההורים וההתנהלות שלהם במערכות היחסים, האישית עם הילד והמשותפת ביניהם. כל מערכות ההורות המשותפת יכולות להיות מתוארות במונחים של מידת הסולידריות והתמיכה בין המבוגרים החולקים את האחריות לילדי המשפחה ולגידולם, מידת האופוזיציה והחתייה בין שני האינדיבידואלים, חלוקת תפקידי הטיפול בילדים ונטל העבודה בין שניהם והמידה שבה שני האינדיבידואלים שונים אלו מעורבים באופן פעיל בארגון וניהול חיי היומיום של ילדיהם וקבלת ההחלטות המשפיעות עליהם (McHale, Kuersten-Hogan & Rao, 2004). בלכר-פריגת (2016) מבקרת את התמקדות היתר של דיני המשפחה בקשר הזוגי כקשר המשפחתי המרכזי בין מבוגרים. לטענתה, דיני המשפחה המודרניים צריכים להציב במרכז את הקשר ההורי, ובתוך כך, לא רק את הקשר הקיים בין ההורה לילד (קשר ההורות האנכי), אלא גם את הקשר שההורות המשותפת יוצרת בין שני ההורים (קשר ההורות האופקי). לטענתה, הורות משותפת צריכה להיות מוכרת כקשר משפחתי-משפטי משמעותי אשר יוצר כשלעצמו מחויבויות בין ההורים במשותף, ובכלל זה מחויבויות כלכליות. בלכר-פריגת סבורה כי על מערכת המשפט לפתח מסגרת משפטית ייחודית אשר תתמקד ביחסי ההורות המשותפים, ובכלל זה בהיבטים הכלכליים שלהם. טיפול בילדים ודאגה להם אינם רק שיקול שצריך להביא בחשבון בבחינת תוצאותיה הכלכליות והמשפטיות של מערכת יחסים זוגית. יש להכיר בהורות המשותפת כמערכת יחסים שממנה נובעות חובות וזכויות בין הצדדים לה, ובכלל

בין מערכת היחסים של הורות משותפת (שותפות הורית) ומערכת היחסים הרומנטית בין ההורים או כל מערכת יחסים אחרת, מערכת היחסים של הורות משותפת היא מבנה עצמאי, מדיד, חזק ותומך גם כאשר היבטים אחרים של מערכת היחסים הם פחות מוצלחים. ההורות המשותפת יוצרת ישות אלטרנטיבית בתוך המערכת המשפחתית. מערכות היחסים השונות מתפתחות גם בין ילדים לבין ישות זו, כמו שמתפתחת מערכת יחסים בין ילדים לבין כל אחד מהוריהם.

התופעה של משפחות הטרו-גיי, אשר הולכת ומתרחבת בארץ בשנים האחרונות, עשויה להעיד על האקלים החברתי המסורתי הקיים בחברה הישראלית, שכן במדינות מערביות אחרות נשים הטרוסקסואליות נוטות יותר לבחור בהורות יחידנית ללא קשר עם האב הביולוגי, וגברים הומוסקסואלים נוטים יותר לבחור בהורות משותפת עם בני זוגם ולא עם נשים הטרוסקסואליות

על פי מקהייל, קורסטן-הוגן וראו (McHale, Kuersten-Hogan & Rao, 2004), בספרות הפסיכולוגית "הורות משותפת" מוגדרת כמיזם המערב את התיאום בין המבוגרים האחראים לטיפול ולגידול של ילדים. הורות משותפת שכזו קורית גם במקרים שבהם האב כלל אינו מתגורר עם אם הילד. כך שלמעשה, הורים במודל הורות משותפת במשפחות הטרו-גיי, הנסקרות במאמר זה, חווים גם הם הורות משותפת במובן הפסיכולוגי, הנובעת מגידול ילדיהם בפורמט הדומה להורים גרושים. מסגרת למדידת הורות משותפת פותחה על ידי פיינברג. המדדים כוללים ארבעה תחומים חופפים: הסכמה על אופן גידול הילדים, תמיכה או החלשה של ההורות המשותפת, חלוקת נטל העבודה וניהול משותף של דינמיקות המשפחה. מודל זה מוגבל מאחר שנבדק רק על משפחות שבהן ההורים חולקים זוגיות ומשק בית משותף (Feinberg, Brown & Kan, 2011). במקרים

מהותיים במגוון תחומים משפחתיים, ובהם: היווסדות התנועה לשחרור הנשים, המהפכה המינית, הגברת ההזדמנויות החברתיות והכלכליות העומדות בפני נשים, ובמיוחד בפני נשים משכילות המשתייכות למעמד הבינוני, השתרשותם של ערכים הדוגלים בחופש אישי ובהגשמה עצמית, והפחתת הסטיגמה הנלווית לאמהות מחוץ למסגרת הנישואין. התפתחויות אלו, יחד עם התפיסה החברתית הממשיכה לראות באמהות מרכיב מרכזי בהגדרת הזהות הנשית, סללו את הדרך להתרחבות תופעת האמהות ללא נישואין. במקביל לכך, השיעור הגובר והולך של נשים לסביות וגברים הומוסקסואלים "היוצאים מן הארון" הולך לצמיחתם של דפוסים משפחתיים חדשים, שבהם אחד מההורים או שניהם הומוסקסואלים. כל ההתפתחויות שצוינו לעיל, לצד הנגישות הגוברת של טכנולוגיית ההפריה המלאכותית המאפשרת לנשים ולגברים לממש את ההורות הביולוגית שלהם ללא התקשרות זוגית אינטימית, הכשירו את הקרקע לצמיחת הדפוס המשפחתי הטרז-גיי (סגל-אנגלצ'ין ועמיתים, 2010). משפחות הטרז-גיי מהוות שילוב ייחודי של מאפיינים של משפחות מסורתיות ומשפחות לא מסורתיות. מצד אחד, משפחות הטרז-גיי דומות במאפייניהן למשפחות לא מסורתיות אחרות (משפחות של הורים גרושים, משפחות מורכבות - משפחות שבהן לאחד ההורים לפחות יש ילדים מבן או בת זוג קודמים, ובן או בת זוגם הנוכחיים הם הורים חורגים או הורים שלובים של ילדיהם אלה, משפחות של אמהות יחידניות ועוד): ההורים אינם נשואים זה לזה, ישנה הפרדה בין מערכת יחסית אינטימית לבין ההורות, והאב הביולוגי אינו חי עם האם הביולוגית. מצד שני, משפחות הטרז-גיי דומות למשפחות המסורתיות שבהן בני זוג הטרזסקסואלים נשואים ומגדלים יחד את ילדיהם הביולוגיים במשק בית משותף במאפיינים הבאים: יש זוג הורים משני המגדלים, ההורים הם ההורים הביולוגיים, ויש חיי המשפחה הנסובים סביב גידול ילדים (Segal-Engelchin et al., 2005). במאמר נוסף של אותן חוקרות שעוסק באותו מחקר ופורסם במועד מאוחר יותר, סגל-אנגלצ'ין ועמיתים (Segal-Engelchin, Erera, 2012 & Cwikel) מסווגות גם משפחות הטרז-גיי כתת-קבוצה של משפחות "Living-Apart-Together", ובכך הן "מקרבות" אותן למודל של משפחה מסורתית. באותו מאמר הן אף מרחיבות את האבחנה כי משפחות הטרז-גיי מהוות שילוב ייחודי של מאפיינים של משפחות

זה חובות וזכויות כלכליות. למעשה, במשפט הישראלי קיימת הכרה הולכת וגוברת במחויבויות שקשר ההורות המשותפת יוצר בין המבוגרים השותפים לו, אך הכרה זו מוגבלת למימוש ההורות הפעילה של כל אחד מן ההורים ולשמירה על הקשר שבינו לבין הילדים.

המודל המשפחתי הטרז-גיי בישראל - סיבות לשכיחותו ומאפייניו

מבין הדפוסים החלופיים למשפחה המסורתית הולך ומתפשט בארץ בשנים האחרונות דפוס שבו אישה הטרזסקסואלית וגבר הומוסקסואל בוחרים ליצור שותפות בהורות ללא נישואין (סגל-אנגלצ'ין ועמיתים, 2010). בהעדר מינוח מקובל בספרות לתיאור התופעה של משפחות אלו, סגל-אנגלצ'ין, אררה וצוויקל (Segal-Engelchin et al., 2005) הטביעו את המונח "משפחות הטרז-גיי". קיים קושי רב להעריך את מספר המשפחות הקיימות במודל זה בארץ, מאחר שמשפחות מדפוס זה נכללות (וייתכן שבטעות) בתוך קבוצה רחבה של משפחות חד-הוריות.

התופעה המתרחבת של משפחות הטרז-גיי בארץ משקפת במידה מסוימת את הפתיחות הגוברת כלפי מגוון דפוסים משפחתיים בחברה הישראלית, אך בה בעת היא משקפת גם את התפיסה המסורתית הרואה במשפחה שבה ההורים הביולוגיים מגדלים יחד את ילדיהם את הדגם המשפחתי האידיאלי

כמו כן, מבנה זה דומה למבנה משפחה דו-גרעינית הנוצרת לאחר גירושין, ולכן קשה לזהות משפחות מסוג זה. הורים במשפחות אלו, למעשה, מתחילים לבנות את התא המשפחתי שלהם בנקודה שבה הורים במשפחות גרושות כבר נמצאים כהורים לילדים (Segal-Engelchin et al., 2005).

צמיחתו של הדפוס המשפחתי הייחודי הטרז-גיי קשור במידה רבה להתפתחויות החברתיות שהתרחשו בעשורים האחרונים אשר הוליכו לשינויים

בעצמאות ובאוטונומיה ומהגבלת החופש האישי, וקושי בקבלה של התנהלות "תן וקח", עיקרון של יחסי גומלין שוויונים והדדיים בנישואין. על פי סגל-אנגלצ'ין ועמיתים (2010), אף על פי שרובן רואות במשפחה הדו-הורית המסורתית את הדגם המשפחתי האידיאלי, הן בוחרות לפצל את חלום המשפחה המסורתית לשני חלקים נפרדים - אמהות ונישואין - תוך שהן נחושות לממש את החלק אשר על פי תפיסתן נתון לשליטתן, כלומר, האמהות.

הבחירה באמהות כרוכה בקבלת החלטה בהתייחס לאופן מימושה (אימוץ, יחסי מין, תרומת זרע מתורם אנונימי או מוכר, הורות משותפת עם הומוסקסואל או הטרוסקסואל). הספרות מראה כי בקרב האמהות הביולוגיות, בחירת הערוץ למימוש האמהות קשורה בחלקה לרמת המעורבות ההורית של האב הביולוגי שבה הן חפצות. נשים החפצות בשליטה בלעדית על חיי ילדיהן נוטות לבחור בערוץ שבו זהות האב אינה ידועה (הפריה דרך בנק הזרע), ובכך הן מונעות אפשרות למעורבות הורית עתידית של האב הביולוגי. לעומתן, נשים שמעוניינות במעורבות הורית של האב הביולוגי נוטות לבחור בערוץ שבו זהות האב ידועה להן (יחסי מין או תרומת זרע מתורם מוכר), מהלך שפותח צוהר ליצירת קשר עתידי בין האב הביולוגי והילד (סגל-אנגלצ'ין ועמיתים, 2010).

סגל-אנגלצ'ין, אררה וצוויקל (2010) עדיין תופסות את הבחירה של הנשים בדפוס משפחתי הטרו-גיי כבחירה בלתי קונבנציונלית, אשר בבסיסה עומדות תפיסות מסורתיות ביחס להורות ולמשפחה. ממצאי

מסורתיות ומשפחות לא מסורתיות בכך שיש בהן מאפייני מפתח הקיימים בשלושה דפוסים משפחתיים: משפחה מסורתית דו-הורית, משפחה חד-הורית של אמהות מבחירה ומשפחה לאחר גירושין.

על פי סגל-אנגלצ'ין ועמיתים (2010), התופעה של משפחות הטרו-גיי, אשר הולכת ומתרחבת בארץ בשנים האחרונות, עשויה להעיד על האקלים החברתי המסורתי הקיים בחברה הישראלית, שכן במדינות מערביות אחרות נשים הטרוסקסואליות נוטות יותר לבחור בהורות יחידנית ללא קשר עם האב הביולוגי, וגברים הומוסקסואלים נוטים יותר לבחור בהורות משותפת עם בני זוגם ולא עם נשים הטרוסקסואליות. נראה אפוא כי התופעה המתרחבת של משפחות הטרו-גיי בארץ משקפת במידה מסוימת את הפתיחות הגוברת כלפי מגוון דפוסים משפחתיים בחברה הישראלית, אך בה בעת היא משקפת גם את התפיסה המסורתית הרואה במשפחה שבה ההורים הביולוגיים מגדלים יחד את ילדיהם את הדגם המשפחתי האידיאלי.

אמהות במשפחות הטרו-גיי בישראל - מאפייניהן וסיבותיהן לבחירה במודל זה

סגל-אנגלצ'ין ועמיתים (Segal-Engelchin et al., 2005) מסווגות נשים הטרוסקסואליות אשר בוחרות בהורות משותפת עם גבר הומוסקסואל כתת-קבוצה ייחודית בתוך הקבוצה של נשים הטרוסקסואליות אשר בוחרות במימוש האמהות ללא נישואין. קבוצה זו מכונה בספרות "אמהות יחידניות מבחירה". מאפייני הנשים בקבוצה זו הם: מעמד בינוני-גבוה, משכילות, בעלות מקצוע, בסוף שנות השלושים או תחילת הארבעים לחייהן. נשים אלו מוגדרות כנשים שבחרו לגדל את ילדיהן מחוץ למסגרת הנישואין או מחוץ למסגרת זוגית חלופית. הבחירה של נשים אלו היא באמהות ולא בסטטוס של "נשואה". הספרות המחקרית מצביעה על כך שמרביתן היו מעדיפות לגדל את ילדיהן במסגרת נישואין, ואולם בהעדר בן זוג מתאים בחייהן, הן החליטו לבחור "באפשרות השנייה הטובה ביותר", שהיא בעבורן לגדל ילד מחוץ למסגרת הנישואין. כלומר, נשים אלו תומכות במוסד הנישואין ורואות במשפחה הדו-הורית המסורתית את הדגם המשפחתי האידיאלי, אך בפועל הן מתקשות במימושו מסיבות שונות, בין היתר בשל פחד מאינטימיות בזוגיות הטרוסקסואלית, חשש מפגיעה

הפרידו נישואין מהורות ובמפורש בחרו אבות מעורבים, מחויבים ופעילים, ודבר זה מצביע על כך שהן רצו משפחה מסורתית "משופרת", אשר בה כל האספקטים של ההורות והטיפול בילדים מחולקים באופן שווה בין האם לאב בהשוואה למצב במשפחה המסורתית הממוצעת.

החלטת הנשים לממש אמהות מחוץ להקשר של נישואין נבעה מעמדה של כוח ועוצמה, ויש בה כדי לרמז על כך שנשים אלו תופסות את עצמן כסוכנות, להבדיל מקורבנות פסיביים של נסיבות החיים

אנו סבורות כי חוויית האמהות של נשים במודל ההורות המשותפת במשפחות הטרו-ג'י היא מורכבת, וכוללת התמודדויות יומיומיות לא פשוטות במגוון אספקטים זוגיים ומשפחתיים. מודל ההורות המשותפת במשפחות הטרו-ג'י מיתרגם למערכת יחסים משמעותית של האם עם השותף ההורי, הצבועה בגוונים שונים ומשליכה על תפיסת החוויה המשפחתית הגרעינית והמורחבת על ידי האמהות. הנחת המוצא היא כי נשים אלו מתמודדות עם אתגרים הייחודיים למודל משפחה זה, ומשלמות מחיר הנובע מווייתור על דפוס משפחה נורמטיבי ובחירה בדפוס משפחה חלופי ולא מסורתי.

תפיסת סטטוס השותף להורות המשותפת על ידי אמהות במודל המשפחתי הטרו-ג'י - תוצאות מחקר

מחקר שערכה אלה בן-נון במסגרת תואר שני בלימודי משפחה במכללה למנהל, בהנחיית פרופסור סילביה פוגל-ביזאוי, בחן את חוויית האמהות של נשים במודל הורות משותפת במשפחות הטרו ג'י (בן-נון, 2017). המחקר התבסס על ראיונות עומק. השתתפו בו חמש נשים הטרוסקסואליות שקיימו הורות משותפת עם גבר הומוסקסואל. ממצאי המחקר העלו מספר תמות מרכזיות, שאחת מהן התייחסה לתפיסת סטטוס הפרטנר בהורות המשותפת. המרואיינות תיארו רצף היררכי בתפיסתן את הסטטוס של השותף שלהן להורות משותפת: בקצה אחד נאמר "אבא של הילדים

המחקר שלהן מורים כי נשים אשר בחרו במודל זה הדגישו את משאלתן להקים משפחה "סטנדרטית". הן ראו בחלופה של הורות משותפת (עם הומוסקסואל) את התחליף הקרוב ביותר למשפחה הנורמטיבית שהן חלמו להקים. דומה אפוא כי התפיסה המסורתית של הנשים ביחס להורות הולכה, באופן פרדוקסלי, לבחירתן בדפוס משפחתי בלתי מסורתי. בנוסף, מממצאיהן של סגל-אנגלצ'ין ועמיתים (Segal-Engelchin et al., 2012) עולה כי אמהות במשפחות הטרו-ג'י החזיקו בערכים מסורתיים ולא ביקרו את מבנה המשפחה המסורתית, כולל החלוקה המסורתית והמגדרית של נטל העבודה. למרות ההיקף ההולך וגדל של התופעה בארץ, סגל-אנגלצ'ין ועמיתים (Segal-Engelchin et al., 2005) סבורות כי אין התייחסות מחקרית ישירה מספקת למשפחות הטרו-ג'י, זאת מאחר שהן מאיימות על התדמית התרבותית הנתפסת של האופן שבו צריכים להתנהל נישואין וחיי משפחה.

בחירת האמהות במודל הטרו-ג'י - האומנם בבחינת ליהנות מכל העולמות?

לתפיסתן של סגל-אנגלצ'ין ועמיתים (Segal-Engelchin et al., 2012), במקום להתעמת עם הממסד הפטריארכלי, נשים במשפחות במודל הטרו-ג'י בחרו להקים משפחה אלטרנטיבית אשר עקפה את הכפייה הפטריארכלית וכמו "הערימה" עליה. אמהות אלו יצרו משפחות אשר סיפקו להן ולילדיהן את היתרונות שבמשפחות מסורתיות, משפחות יחידניות מבחירה ומשפחות אחרי גירושין, ללא האתגרים הקשורים לכל אחד מסוגי משפחות אלו. במובן זה, הן הצליחו "ליהנות מכל העולמות" - לגדל ילדים בשותפות פעילה ומחויבת, ובאותו הזמן הן נמנעו מלשלם את המחיר על פטריארכיה שנשים משלמות הן במשפחות מסורתיות, הן במשפחות יחידניות מבחירה והן במשפחות אחרי גירושין. על פי הרץ (Hertz, in Segal-Engelchin et al., 2012), ניתן להחשיב נשים אלו כ"חלוצות מסויגות".

סגל-אנגלצ'ין ועמיתים (Segal-Engelchin et al., 2012) מטיילות ספק אם לבחירה של נשים אלו שלא לפעול בתוך משפחה מסורתית יש מחיר או אם המצב הוא אפילו עדיף. לדעתן, החלטת הנשים לממש אמהות מחוץ להקשר של נישואין נבעה מעמדה של כוח ועוצמה, ויש בה כדי לרמז על כך שנשים אלו תופסות את עצמן כסוכנות, להבדיל מקורבנות פסיביים של נסיבות החיים. נשים אלו

"הוא האבא של הילדים שלי - אני אומרת שהוא הפרטנר שלי ... מה, שואלים מה זה פרטנר? אז אני אומרת" (ר').

"קודם כל היום הוא המשפחה שלי. אבל בדרך כלל כשאני מציגה אותו לאנשים שהוא השותף שלי להורות בדרך כלל זה מה שאנחנו" (כ').

ממצאי המחקר מצביעים על מורכבות חייהן של אמהות במודל הורות משותפת במשפחות הטרו-גיי. מורכבות זו אינה בהכרח שונה ממורכבות חייהן של נשים נשואות או גרושות בשל קיומו ומעורבותו של אב בגידול הילד ברמה היומיומית, וגם מקשיים של אמהות יחידניות מבחירה, בשל העדר פרטנר זוגי.

"שלי" (א', ע', ב'), באמצע - "פרטנר שלי" (ר') ובקצה האחר - "המשפחה שלי" (כ').

"רק אבא של הילדים שלי... אבא של א' ונ" (א').
"הוא אבא של א' קודם כל" (ע').

"י' הוא האבא של הילד שלי ותו לא" (ב').

"אני ממעטת להשתמש במושג 'הורות משותפת' או להציג את י' כשותף שלי להורות משותפת. בד"כ אני אומרת שהוא האבא של הילד שלי ושאנחנו לא ביחד ונותנת לשומע להבין מה שהוא מבין. חלק באמת מבינים שזו 'הורות משותפת' וחלק חושבים שפשוט לא היינו נשואים ונפרדנו, אבל שחינו ביחד תקופה מסוימת והיינו בני-זוג. אני לא ממהרת לתרום את האינפורמציה ש' הוא גיי, רק אם מתחילים לשאול שאלות ולהסתבר... " (ב')

מקורות

1. בלכר-פריגת, א' (2016). מזוגיות להורות משותפת - מסגרת משפטית להסדרת היחסים הכלכליים בין הורים במשותף. משפט ועסקים, י"ט, 821-859.
2. בן-נון, א' (2017). חווית האימהות של נשים במודל הורות משותפת במשפחות "הטרו-גיי": האמנם? Having It All? סמינריון במסגרת תואר שני בלימודי משפחה, המכללה למנהל.
3. הקר, ד' (2012). מהי משפחה? בתוך: סוגיות משפחתיות בעיניים משפטיות, עמ' 11-12. גלי צה"ל: האוניברסיטה המשודרת.
4. כהן-ארקין, א' (2011). אבהות הומוסקסואלית: משמעות הבחירה במודל-ההורי עבור גברים הומוסקסואלים החיים בזוגיות. עבודה לשם קבלת תואר מאסטר. באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.
5. נבו, ט' (2015). משמעות הבחירה בבנק הזרע כערוץ למימוש האימהות בקרב נשים רווקות בישראל. עבודה לשם קבלת תואר מאסטר. באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.
6. סגל-אנגלצ'ין, ד', אררה, פ"ע, וצוויקל, ג' (2010). משמעות הבחירה בדפוס משפחות 'הטרו-גיי' מנקודת מבטן של הנשים. בתוך א' שריד, ד' סגל-אנגלצ'ין, וג' צוויקל (עורכות), פסיפס גופנפס: בריאות נשים בישראל. עמ' 129-154. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון בנגב.
7. פאר, י' (2014). עמדות כלפי דגמים שונים של הורות הומוסקסואלית בקרב אוכלוסייה הטרוסקסואלית. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך. באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.
8. פוגל-ביזאוי, ס' (1999). משפחות בישראל: ממשפחתיות לפוסט-מודרניות. בתוך: ג' רוזן (עורך), מין, מגדר ופוליטיקה, עמ' 166-107. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
9. Feinberg, M.E., Brown, L.D. & Kan, M.L. (2012). A Multi-domain self-report measure of coparenting. Parenting, Science and Practice, 12(1), 1-21. <http://doi.org/10.1080/15295192.2012.638870>
10. Jadva, V., Freeman, T., Tranfield, E., Golombok, S. (2015). Friendly allies in raising a child: A survey of men and women seeking elective co-parenting arrangements via an online connection website. Human Reproduction, 30(8), 1, 1896-1906, <https://doi.org/10.1093/humrep/dev120>
11. May, C., Chai, L.K. & Burrows, T. (2017). Parent, partner, co-parent or partnership? The need for clarity as family systems thinking takes hold in the quest to motivate behavioural change. Children, 4(4), 29. <http://doi.org/10.3390/children4040029>
12. McHale, J.P., Kuersten-Hogan, R. & Rao, N. (2004). Growing Points for coparenting theory and research. Journal of Adult Development, 11(3), 221-234. <http://doi.org/10.1023/B:JADE.0000035629.29960.ed>
13. Segal-Engelchin, D., Erera, P. & Cwikel, J. (2005). The hetero-gay family: An emergent family configuration. Journal of GLBT Family Studies, 1(3), 85-104.
14. Segal-Engelchin D., Erera P., Cwikel J. (2012). Having It All? Unmarried Women Choosing Hetero-Gay Families. Affila27(4):391-405.